

ЛІТЕРАТУРА

1. Беспалко В. Инструменты диагностики качества знаний учащихся / В. Беспалко // Школьные технологии. – 2006. – №2. – С. 118–128.
2. Виштынецкий Е. Вопросы применения информационных технологий в сфере образования и обучения / Е. Виштынецкий // Информационные технологии. – 1998. – № 2. – С. 32–36.
3. Гуревич Р. Формування інформаційної культури майбутнього фахівця в педагогічних ВНЗ / Р. Гуревич // Актуальні проблеми математики, фізики і технологічної освіти : зб. наук. пр. – Вінниця, 2011. – Вип. 8. – С. 3–5.
4. Красильникова В. Подготовка заданий для компьютерного тестирования: методические рекомендации / В. Красильникова. – Оренбург : ИПК ГОУ ОГУ, 2004. – 31 с.
5. Поліщук С. Здійснення комп'ютерного контролю знань учнів як педагогічна проблема / С. Поліщук // Актуальні проблеми математики, фізики і технологічної освіти : зб. наук. пр. – Вінниця, 2011. – Вип. 8. – С. 491–499.

УДК 37.037(09)

*Анна ЧЕПЕЛЮК, Назар ПИЦ,
Роман КУШНІР,
м. Дрогобич*

КОМПОНЕНТИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

У даній статті визначено та охарактеризовано основні компоненти формування професійної компетентності фахівця фізичного виховання. Виділено основні функції підготовки фахівця та сформовано основні принципи підготовки фахівців фізичного виховання.

Ключові слова: фахівець, фізичне виховання, підготовка, компоненти.

Chepelyuk A., Pyts N., Kyshnir R. Components of forming of professional competence of specialist of physical education. In of this article certainly and basic components of forming of professional competence of specialist of physical education is described. The basic functions of preparation of specialist are distinguished and basic principles of preparation of specialists of physical education are formed.

Key words: specialist, physical education, preparation, components.

Постановка проблеми. Однією з передумов входження України до єдиного Європейського освітнього простору є впровадження європейських норм в освіті й науці. Необхідність удосконалення української

системи освіти, підвищення її рівня якості є важливим завданням, що обумовлено потребами формування позитивних умов для становлення й реалізації студента як майбутнього професіонала та його особистісної самореалізації. Вирішення цієї проблеми можливе за умови підготовки майбутнього педагога, який володіє ґрунтовними знаннями, має розвинені педагогічні здібності, досконалі професійні уміння, професійну самосвідомість, педагогічне мислення, володіє навичками самонавчання, самовдосконалення. Тому формування готовності майбутнього педагога до професійної діяльності в сучасних умовах набуває особливої значущості.

Аналіз досліджень. Аналізуючи наукові дослідження з питань професійної компетентності вчителя та визначення її складових, ми можемо зазначити те, що сьогодні є значна кількість наукових праць, присвячених даній проблемі, а саме: питанням формування професійної Н. Кузьміна [3], О. Овчарук [8], методичної компетентності вчителя В. Адольф [1], А. Маркова [5], застосуванням компетентнісного підходу до змісту професійної діяльності І. Зимня [2], А. Нісімчук [7], О. Пошетун [9] визначенню вимог до підготовки вчителя Г. Матушинський [5], Ю. Цвенгер [5], О. Мороз [6], П. Щербань [10] та ін.

Мета статті – визначити компоненти формування професійної компетентності фахівця фізичного виховання.

Виклад основного матеріалу. Професійна компетентність фахівця – це сукупність його особистісних якостей, загальної культури та кваліфікаційних знань, умінь, методичної майстерності, гармонійна інтеграція яких в педагогічній діяльності дає оптимальний результат [6].

Важливого значення у професійній компетентності фахівця з фізичного виховання набувають внутрішні фактори особистості: особистісні якості, тобто структура особистісних здібностей та рис характеру, його загальна культура, управлінські та організаторські можливості.

Професійна компетентність фахівця – це базова характеристика діяльності фахівця; вона включає як змістовий (знання), так і процесуальний (уміння) компоненти і має головні суттєві ознаки, а саме: мобільність знань, гнучкість методів професійної діяльності і критичність мислення. На основі цього запропоновано таке розуміння професійно-педагогічної компетентності [1].

Професійно-педагогічна компетентність фахівця є складною багаторівневою стійкою структурою його психічних рис, що формується внаслідок інтеграції досвіду, теоретичних знань, практичних умінь, значущих для фахівця особистісних якостей і має окреслені суттєві ознаки (мобільність, гнучкість і критичність мислення). Ці зрушення вста-

новлюють нові вимоги до професійної діяльності фахівця: якості його психолого-педагогічної підготовки й професійної компетенції, рівня соціально-професійної мобільності, конкурентноздатності на ринку праці та в різних сферах виробничої діяльності [2].

З вище описаного ми можемо зазначити, що основними структурними елементами педагогічної компетентності є: теоретико-педагогічні знання, практичні вміння, особистісні якості фахівця. Теоретико-педагогічні знання передбачають зміст психолого-педагогічних знань, які визначені навчальними програмами.

Зміст психолого-педагогічних знань визначається навчальними планами чи програмами. Психолого-педагогічна підготовленість складається із знань методологічних основ і категорій педагогіки; закономірностей соціалізації і розвитку особистості; суті, цілей і технологій навчання та виховання; законів анатомо-фізіологічного і психічного розвитку дітей, підлітків, юнацтва. Вона є основою формування гуманістично-орієнтованого мислення фахівця.

Психолого-педагогічні і спеціальні знання є необхідною умовою професійної компетентності. Практичне розв'язання педагогічних завдань забезпечують уміння і навички, передумовою яких є теоретико-практичні і методичні знання.

В процесі підготовки фахівців фізичного виховання слід відзначити такі їх основні функції: компенсаторна, здійснює виправлення недоліків функціонування попередньої освіти; розвивальна, яка організовує професійний і загальнокультурний розвиток особистості; адаптивна, сприяє пристосуванню слухачів до вимог соціального середовища; організаційна, полягає в раціональній організації вільного часу фахівця для його самоосвіти [1].

Зазначимо, що у процесі підготовки впливають такі методологічні проблеми підготовки фахівців, а саме: проблеми з проектування структури і змісту підготовки фахівця фізичного виховання у відповідності з його професійною діяльністю; з відсутністю чіткого розуміння цілей, структури, змісту педагогічного проектування; з використанням принципу гуманізації; з різноманітністю і пластичністю форм і методів при організації системи професійної підготовки фахівців фізичного виховання.

Також, поряд із функціями, впливають основні психолого-педагогічні проблеми професійної підготовки фахівців пов'язані з: виробленням нового стилю керівництва, новою особистісною позицією, нових методів організації навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі; формуванням нового типу аналітичного та проектно-кон-

структивного мислення, що допомагає вибудовувати цілісну картину навчально-виховної ситуації в динаміці; набуттям нового стилю комунікаційної та інтелектуальної діяльності, нових способів соціальних і міжособистісних взаємодій, спрямованих на спільну розробку проєктів і програм.

Відзначимо, що професійна підготовка фахівця має включати в себе також психологічно-орієнтований професійний підбір. На основі професійного підбору можемо сформулювати основні принципи підготовки фахівців фізичного виховання, такі як:

- аналіз діяльності фахівця фізичного виховання має бути сфокусований на моментах роботи, які викликають проблеми та труднощі, а не охоплювати сукупність його професійних та педагогічних функцій;
- серед професійно важливих характеристик фахівця фізичного виховання необхідно виділити ті якості, що важко розвиваються і погано компенсуються у професійно-педагогічній діяльності та котрі є необхідними для вирішення професійно-педагогічних задач;
- професійно важливі характеристики фахівця фізичного виховання, які можна розвивати і формувати шляхом навчання і тренінгів, необхідно враховувати при розробці спеціальних навчальних курсів та обов'язково включати їх в навчальний процес підготовки фахівців;
- професійно важливі якості, компенсовані за рахунок індивідуального стилю діяльності особистості фахівця, можуть бути основою для вибору конкретної предметної спеціалізації в підготовці і подальшій професійній діяльності фахівця [2; 3; 4; 10].

Важливо зазначити, що професійна компетентність фахівця складається з мотиваційного, комунікативно-інформаційного, операційно-діяльнісного компонентів. Так, у свою чергу, мотиваційний компонент спрямований на розвиток творчого потенціалу, здатності до рефлексії, прагнення до наукового пошуку, постійного самовдосконалення і самореалізації. Комунікативно-інформаційний компонент сприяє накопиченню знань про методiku організації та здійснення професійної підготовки фахівців; знання норм професійної етики, когнітивної психології, психології особистості; сучасних інноваційних педагогічних та інформаційних технологій тощо. Операційно-діяльнісний компонент передбачає накопичення вмінь та навичок оперувати набутими знаннями в майбутній професійній діяльності.

Слід зазначити, що система професійної підготовки фахівця вимагає посилення ролі педагогічної та тренерської практик, введення курсів і тренінгів з розвитку і формування організаційних, комунікативних та інших професійно важливих психологічних якостей особистості. Сис-

тематизація характеристик діяльності і підготовки фахівців дозволяє глибше аналізувати їх роботу і обґрунтовано здійснювати підготовку з застосуванням сучасних інформаційно-педагогічних засобів навчання та контролю [7].

Також особливо важливим компонентом у формуванні фахівця – це навчально-виховний процес, який зі студентської лави формує спеціалістів. На успішне втілення принципів гуманізації навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі в процес навчання, окрім обов'язкових курсів з психології та педагогіки, слід включити різні спецкурси [8].

Грунтовні знання з педагогіки та психології сприятимуть виробленню у фахівців фізичного виховання таких необхідно важливих рис, як доброзичливість, повага до молодих людей, до їхнього прагнення навчатися, уважне ставлення до їхньої ініціативи, тактовність у спілкуванні, послідовна і постійна вимогливість, терплячість до помилок, готовність допомогти та інші [9].

Психологічні знання допомагають викладачеві виробити позитивну «Я-концепцію», створити комфортні умови саморозвитку та розвитку особистості кожного окремого студента [5].

Поряд з тим, педагогічні знання сприяють оптимізації навчально-виховного процесу, допомагають фахівцю знайти і підібрати прогресивну педагогічну технологію, надати освіті випереджального характеру, тобто націлити її на майбутнє, на розв'язання проблем сучасності, розвиток творчих здібностей учнів, формування у них нового способу мислення та дій [6].

Психолого-педагогічні знання допомагають фахівцю подолати психологічний бар'єр до нового, інноваційного; розвивають вміння проектувати свою діяльність; структурувати соціально-культурний досвід на рівні знань, норм, цінностей; навчають педагогічному спілкуванню.

Основою педагогічного спілкування є педагогічний діалог. Для ефективності діалогу фахівець повинен володіти такими вміннями, а саме:

- ставити мету спілкування і добиватися її досягнення;
- формулювати систему питань до співбесідника;
- аналізувати відповіді співбесідника і будувати подальший діалог з ним, враховуючи його знання, настрої та практичний досвід у використанні варіативності ситуацій;
- добиватися взаєморозуміння у спілкуванні, реагувати на форму висловлення співбесідника;
- відчувати психологічний стан співбесідника орієнтуючись на зовнішні ознаки.

Впровадження в навчально-виховний процес нових технологій неможливе без ретельної підготовки фахівців фізичного виховання з новою педагогічною свідомістю. Слід збільшувати арсенал організаційних форм проведення занять, у першу чергу неформальних. Перевагу слід надати самоаналізу, моделюванню, конструюванню, проблемним та ситуаційним завданням, навчанню пошуку альтернативних рішень. Організація роботи передбачає варіативність змісту навчання, певний ступінь його вибору студентом. Тому діалогічний підхід у широкому розумінні дає плідні результати у системі професійної підготовки викладачів.

Виділяємо ще один вагомий компонент, який важливо враховувати у формуванні сучасного фахівця та який є особливо актуальним – це фахові знання. Кожен фахівець має володіти системою знань зі спеціальності.

Важливим є те, що він має постійно оновлювати свої знання, займатися самоосвітою. Самоосвіта має включати такі аспекти, як: читання літератури з фаху; слідкування за теле- і радіопередачами та новинами; робота з електронними джерелами інформації, зокрема робота в Інтернеті. Також фахівець фізичного виховання має бути всесторонньо розвиненою особистістю і, окрім фахової інформації йому необхідно цікавитися процесами, які відбуваються в сучасному суспільстві та світі.

Отже, основними компонентами формування професійної компетентності фахівця фізичного виховання є: державна кадрова політика; навчально-виховний процес; педагогічні знання; психологічні знання; фахові знання; всебічний розвиток

Висновки. Провівши аналіз літературних джерел, можемо зробити висновок, що фахівець фізичного виховання повинен володіти певними особистісними якостями, соціально-психологічними рисами, педагогічними рисами і педагогічними здібностями. Для підготовки фахівців фізичного виховання слід розробляти її методологію, теорію та здійснювати практику з обов'язковим включенням технологічних і людинознавчих знань в галузі педагогіки, психології та фізичного виховання.

Доведено, що лише сукупність таких компонентів, як педагогічні, психологічні, фахові, різносторонні знання, вміння та навички, є запорукою професійного росту та формування професійної компетентності фахівця фізичного виховання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Адольф В. Профессиональная компетентность современного учителя: монография / В. Адольф. – Красноярск : КГУ, 1998. – 310 с.

2. Зимняя И. Компетентностный подход: Каково его место в системе современных подходов к проблемам образования. (теоретико-методологический аспект) / И. Зимняя // Высшее образования сегодня. – 2006. – № 8. – С. 20–26.
3. Кузьмина Н. Профессионализм личности преподавателя / Н. Кузьмина. – М. : АПН, 1990. – 149 с.
4. Матушанский Г., Цвенгер Ю. Основные характеристики психолого-педагогической подготовки и переподготовки преподавателя высшей школы на современном этапе / Г. Матушанский, Ю. Цвенгер // Психологическая наука и образование. – 2001. – № 2. – С. 26–31.
5. Маркова А. Психологический анализ профессиональной компетентности учителя / А. Маркова // Советская педагогика. – 1990. – № 8. – С. 82–88.
6. Мороз О. Педагогіка і психологія вищої школи : навчальний посібник / О. Мороз, О. Падалка, В. Юрченко // [за ред. О. Мороза]. – К. : НПУ, 2003. – 267 с.
7. Нісімчук А. Сучасні педагогічні технології : навчальний посібник / А. Нісімчук, О. Падалка, О. Шпак. – К. : «Просвіта», 2000. – 368 с.
8. Овчарук О. Ключові компетентності: Європейське бачення / О. Овчарук // Управління освітою. – 2004. – № 2. – С. 6–9.
9. Пометун О. Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентісного підходу в українській освіті / О. Пометун // Компетентісний підхід в сучасній освіті, світовий досвід та українські перспективи : бібліотека з освітньої політики / [під заг. ред. О. В. Овчарук]. – К., 2004. – С. 66–72.
10. Щербань П. Сутність педагогічної культури / П. Щербань // Вища освіта України. – 2004. – № 3. – С. 67–71.